

Hoe maak je van een gewone schoolspeelplaats een uitdagende, avontuurlijke en natuurrijke speelplek?

Hoe je het terrein inricht, hangt af van heel wat factoren. Hoeveel ruimte is er beschikbaar? Hoe intensief wordt die ruimte gebruikt? Is de ruimte vooral bedoeld voor kleuters, kinderen en/of jongeren? Is het terrein ook opengesteld als ontmoetingsruimte voor de buurt? Hoe ziet de directe omgeving eruit? En de ondergrond (zijn hier leidingen, riolering, ... verstopt)? Daarnaast hou je uiteraard rekening met praktische randvoorwaarden zoals de mogelijkheden en budgetten voor aanleg en beheer, en de huidige inrichting (staan er al bomen? is er een gracht of vijver?) en het huidig gebruik (wordt er vaak gevoetbald? zitten en 'hangen' jongeren hier?).

Start je van een ongebruikt terrein of een bouwgrond, dan liggen alle mogelijkheden open om hier reliëf in te brengen en die boom- en struiksoorten aan te planten die het best geschikt zijn en wel op de goede plaats. Ga je uit van een bestaande maar misschien verouderde speelplaats? Gooi dan zeker niet alles weg wat er is, maar denk goed na over een gepaste herinrichting. Maak in elk geval een (her)inrichtingsschets en een beplantingsplan.

Vraag je aan kinderen hoe zij een leuk speelterrein zien, dan krijg je steevast te horen dat er in elk geval water en zand moet zijn om mee te spelen, klim- en kampbomen en vooral veel reliëf. Speeltoestellen komen heel vaak pas op het tweede plan. Liever dan dure speeltoestellen te plaatsen, zorg je voor een afwisselend en fantasieprikkelend terrein, rijk aan natuur. Met los materiaal – steentjes, zand, takken, autobanden – en een flinke dosis fantasie creëren kinderen er hun eigen speelwereld en valt hier elke dag wel iets nieuws te beleven. Op een duur maar meestal erg monofunctioneel speeltoestel is de meerderheid van de kinderen al snel uitgespeeld.

Basiselementen voor een aantrekkelijke speelplek

Reliëf

Een reliëfrijk terrein biedt fantastische speelkansen. Twee aparte heuveltjes bieden de ideale setting voor twee 'kampen' van 'rivaliserende' teams. Een grote zandberg met middenin een heuse krater biedt geborgenheid en zalige stilte in het hart van de berg. Een bultige groepering van heuvels en dalen daagt uit tot klimmen, klauteren en crossen. Een greppel of een aarden of talud

zet aan tot springen, klimmen, en fantaseren. De ene dag is de greppel een rivier, de volgende dag de grens waar het andere 'team' niet over mag.

Wil je reliëf in het terrein brengen, hou dan rekening met de wetgeving rond uitgraven en eventueel afvoeren van grond. In Vlaanderen geldt voor alle gronden de 'grondverzet-regeling'. Sommige gronden zijn immers vervuild, en men wil voorkomen dat vervuilde grond wordt verplaatst en bijvoorbeeld terecht komt op speelterreinen voor kinderen. Het eenvoudigste is om grond af te graven en die op hetzelfde terrein weer te gebruiken voor ophogingen zoals bijvoorbeeld een speelheuvel. Zo is er eigenlijk geen sprake van grondverplaatsing en hoef je niet te voldoen aan de grondverzet-regeling. In elk geval moet je werken volgens de Code Goede Praktijk van OVAM. Gaat het om meer dan 250 m³, of gaat het om mogelijk vervuilde ('verdachte') grond, dan heb je wel een technisch verslag en een bodemattest nodig. Verdachte gronden zijn percelen opgenomen in het register van verontreinigde gronden (bij OVAM) maar ook elk perceel waar milieuvergunningplichtige inrichtingen zijn/waren die bodemverontreiniging kunnen veroorzaken (zie lijst Vlarebo op www.ovam.be), bijvoorbeeld een voormalig industrieterrein of een benzinstation. Uitgebreide informatie over grondverzet is te vinden op www.ovam.be.

Bedenk bij de aanleg dat een pas aangelegde speelheuvel na verloop van tijd een stuk minder hoog zal zijn. De opgehoogde grond moet zich immers 'zetten' en klinkt in. Soms kan dit je heuvel wel tot de helft van de hoogte reduceren! Op intensief gebruikte speelplekken is het aan te raden om speelheuvels niet volledig uit aarde op te trekken en met gras of veldbloemen in te zaaien, maar ze wat meer structuur te geven. Een basisstructuur van stapelmuurtjes (bijvoorbeeld opgebouwd met gerecupereerde betontegels van de uitgebroken speelkoer), beplanting met onder meer enkele groepjes bomen of struiken, een betonbuis met grote diameter die een 'tunnel' vormt doorheen de heuvel, enz.

Water

Vraag aan kinderen wat voor hen een uitdagend speelterrein is, en je kan er zeker van zijn dat 'water' wordt vernoemd. Een beek, een vijver, een poel, een fontein, zelfs een waterpomp of speelgootjes zijn leuk. Het fijnste is natuurlijk stromend water. Je kan er dammen in bouwen, watervalletjes en stroomversnellingen maken, en bovenal zorgt stroming voor constante aanvoer van vers water. In sommige avontuurlijke natuurspeeltuinen zoals 'De Speeldernis' in Rotterdam, vormt stromend water de kern van het avontuur. Een pomp zorgt ervoor dat het water naar de top van de speelheuvel wordt opgepompt, de zwaartekracht laat het water verder

door de tuin stromen in beekjes en bredere waterpartijen tot op het laagste punt. Zo wordt het grootste deel van het water hergebruikt. Ook in Vlaanderen maken de 'zand-en-waterspeeltuintjes' opgang. Leuke voorbeelden vind je onder meer in het park Spoor Noord (Antwerpen) en het provinciaal domein Puyenbroeck (Wachtebeke).

Op school is een (kleine) natuurlijke vijver erg waardevol. De plek biedt interessante mogelijkheden voor een diversiteit aan dieren en planten die kinderen erg intrigeren. Kikkers, salamanders, schrijvertjes en libellen!

“Maar is dat wel veilig?”, reageren vaak de ouders. Inderdaad bestaat de mogelijkheid dat kinderen water binnenkrijgen of dat een kind verdrinkt. Zelfs in een plas van nauwelijks twintig centimeter diep kan dat in principe gebeuren. In de overgrote meerderheid van de gevallen gaat het in realiteit om gevaar voor een natte broek of modderige schoenen. Een doordachte oeverstructuur met zacht oplopende wanden (niet te steil) en geen al te diepe waterpartijen (een meter diep is al voldoende) verminderen de risico's tot een aanvaardbaar niveau. Op plekken waar kinderen het water ingaan, zijn keien veiliger dan modder omdat je in een dikke laag modder vast kan komen te zitten. Zorg dan wel voor afgeronde rivierkeien in plaats van hoekige stenen met scherpe randen.

Mogelijke giftige algen en bacteriën (bijvoorbeeld Salmonella en botulisme) gedijen het best in stilstaand en rijk (bemest) water. Een grote eendenpopulatie is daarom moeilijk te combineren met in het water spelende kinderen.

Op een schoolspeelplaats kan je ook opteren voor kleinere ingrepen die toch voor erg veel waterpret kunnen zorgen. Een ouderwetse handpomp (boven een regenwaterreservoir) met daaronder een afhellend systeem van betonnen of houten speelgoten. Een reliëfrijke, golvende verharding (bijvoorbeeld in kleine kasseisteentjes) met op het hoogste punt een fonteintje dat - o surprise ! - op zomers warme dagen aangeschakeld wordt. Een eenvoudige installatie met plexiglazen kokers, bekers, gieters en een regenton met aftapkraantje zorgen voor uren en dagenlang kleuterplezier.

Aarde en zand

Niet alleen voor jonge kinderen biedt zand ongekende speelmogelijkheden. Van de klassieke zandbak tot het immense strand en de duinen. In combinatie met water wordt zand een fantastisch bouw materiaal voor kastelen, kunstwerken, dammen en dijkenlabyrinten.

In het park Spoor Noord in Antwerpen trekt de kleine water- en zandspeelplek een massa speelgrage kinderen. In plaats van de klassieke speeltoestellen zie je hier grote schepkranen die kinderen kunnen bedienen, een waterpomp en een houten geleiding langs waar het water verder door de zandbak heen stroomt. Opmerkelijk is wel dat de iets oudere kinderen blijkbaar veel liever op de hoge zandberg naast het perfect omheinde en nieuw aangelegde park spelen, met de voorraad aarde die daar ligt te wachten op verdere aanlegwerken. De bijhorende 'rommel' zoals paletten, planken en buizen vormt daarbij ideaal bouw materiaal voor hun kampen.

De klassieke zandbak op schoolspeelplaatsen wordt met de juiste beplanting en een natuurlijke afboording zoveel meer dan gewoon een bak zand. Kinderen creëren mee een stapelmuurtje met kunstige en kleurrijke mozaïeken als afboording, of een zelf gemetselde slang of langgerekte houten krokodil vormt een deel van de rand van de zandspeelplek. Door zitelementen, een houten 'podium',

kleine plateaus of uitsparingen te integreren in de afboording krijg je gezellige speel- en keuvelplekjes aan de rand van het zand.

Door beplanting rondom zal je af en toe een beurtrol 'takjes rapen en blaadjes zeven' moeten inlassen, maar o wat een spelmogelijkheden met die rijkdom aan takjes, blaadjes, vruchten en zaden.

Vuur

Wat is er spannender dan vuur? Net omdat het zo gevaarlijk is, trekt vuur kinderen zo aan. Gevaarlijk voor brandwonden en voor brand in de keet, maar even gevaarlijk voor de bomen of het droge gras.

Bij het traditionele Midzomerfeest in de natuurspeeltuin 'Speelse Wildernis' in Rotterdam hoort natuurlijk een groot vuur. Op feestdagen zoals deze, mogen kinderen zelf een vuur stoken. Op dat moment zijn hier ook steeds voldoende volwassen begeleiders. Bij de Duitse natuurspeeltuinbouwers zijn kinderen en jongeren dol op Pyromania, een vuurspectakel dat al enkele jaren wordt georganiseerd.

Een kampvuur is echter volgens de Vlaamse wetgeving niet toegelaten op minder dan 25m van bossen of huizen, de gemeentelijke regelgeving kan soms nog strenger zijn.

Maar ook een ouderwets bakhuisje of een lemen broodbakoven kan een extra gezellige en spannende toets geven aan feestelijke gelegenheden. Een ontmoetingsgelegenheid voor jong en oud.

